

“No hem arribat a travessar la porta de l’infinit”

Reproduïm l’entrevista que Antoni Tàpies va concedir a Vicenç Altaió l’any 2005. Va ser publicada a EL TEMPS D’ART del 13 de gener d’aquell any.

JORDI PÉREZ/ARND BRONKHORST

Acaba d’obrir-se l’Any del Llibre i de la Lectura. Si hi ha un artista que ens assenyali que el llibre, la lectura i l’escriptura imperen en la seva biografia i la seva obra plàstica és Antoni Tàpies. Dels llibres, en venera la corporeïtat igual que n’interpel·la el flux del pensament dels altres allà retransmès. Bibliòfil, lector febril i actiu, escriptor, artista de les escriptures. Llibres de Tàpies i llibres amb Tàpies.

—Llegia l’altre dia que el metge i astròleg Manfredi, de Bolonya, un home d’èxit i de posició ben sòlida, deixà en el seu testament, a les acaballes del 1500, 3 cases i una biblioteca d’un centenar de llibres (40 de medicina i filosofia, 17 d’astrologia i 14 de poesia). Quants llibres tens entre la biblioteca personal i els dipositats a la Fundació?

—Quan vaig deixar els llibres a la Fundació, devien ser uns 7.000. Ara n’hi ha molts més. Sempre he llegit de nit. Són hores d’insomni i d’acolliment, d’inquietud, que em destapen de la su-

perficialitat de la vida diürna. Ara que tinc dificultat amb la vista tinc costum de llegir amb lupa i, seguint les indicacions de l’ONCE, amb llum sense calor.

—Al teu extens fragment autobiogràfic *Memòria Personal* ens reveles, a més de la teva personalitat artística i política, la biografia d’un lector.

—A casa, hi havia llibres, el pare llegia sobretot poesia. El meu avi fou un popular llibreter i editor establert a la plaça Nova de Barcelona, en el negoci que fundà el besavi. El seu catàleg, la premsa del moment, les làmines dels llibres de Verne a la falda de la mare, les imatges de la Revolució Russa, els clàssics grecs i llatins, les novel·les d’“A tot vent”, les reproduccions dels llibres d’art i les il·lustracions de geografia i història natural conformen el meus primers records.

—Hi expliques que a l’ocupació de Franco, en acabar la guerra, vas haver d’ajudar el teu pare a cremar llibres?

—Ara potser no ho faria. El meu pare havia treballat de jurista a la Generalitat, simpatitzàvem amb la República. Haví-

em d’evitar que ens fessin un escorcoll.

—En els escrits dels artistes (Dela-croix, Gauguin, Van Gogh, Klee, Pi-casso...), no n’hi ha cap altre que quan parli dels llibres els citi amb tanta precisió bibliogràfica.

—Vaig escriure el llibre a l’estiu, la Teresa el va passar a màquina. Vam fer un treball enorme. Vam tenir la preocupació de documentar els llibres. Molts eren prohibits i volia deixar-ne testimoni. No m’agradava comprar llibres que haguessin pogut passar la censura.

—La *Memòria Personal* s’acaba a la caputxinada, abans de la democràcia. El llibre va ser un testimoni impressionant davant del món, fins i tot traduït al xinès. N’has escrit un altre volum?

—M’ho van demanar diversos editors, però no tindria paciència. Vull el temps per a l’obra magnífica.

—A causa de la malaltia pulmonar, vas haver de fer repòs. Cal temps mort per llegir?

—Què vol dir temps mort? Llegir és vital. Tinc llibres al capçal del llit.

—L’amor pel misteri i el prestigi

dels romàntics t'acompanyaren en el rebuig al món establert. T'interessares pel món ocult, furgares en els ioguis, els il·luminats, els gnòstics, el panteisme oriental i la intuïció mística.

—Tenia mania al món establert, acadèmic, per la pintura llepada. Tot el que ara han reinstal·lat al MNAC, aquesta pintura llepada... hi havíem de lluitar. Ara estem igual que als anys quaranta. A l'època que vaig començar a pintar era natural qüestionar la situació de fet. La generació de l'expressionisme abstracte —per exemple, Pollock— parlaven del fàstic per la cultura occidental que ens havia portat al desastre i a la guerra. Vam girar la cara cap a la filosofia xinesa. Ho vam estudiar. Si la humanitat seguís les instruccions de la saviesa, aprendre a viure, potser hauríem millorat.

—A la teva magnífica biblioteca, hi ha molts llibres de filosofia i religió. La filosofia és un sistema que interpel·la i la religió un sistema que afirma?

—De totes les religions s'ha de triar el modernitzable. Per exemple, de la filosofia hindú el budisme mahayama. El cristianisme diu que l'home és una imatge de Déu, el rei de la naturalesa i de l'univers. Ens pensem que podem fer del món el que ens dona la gana, i no és així. Els islàmics són més avançats, diuen que en som dipositaris, de la terra, i que l'hem de deixar com l'havíem trobada. Encara es pot i s'ha de criticar molt.

—També t'has interessat molt per la lectura de llibres de ciència, per les investigacions científiques sobre l'àtom, les discussions entre deterministes i indeterministes, la creativitat de l'atzar i la incertesa.

—La filosofia em va animar a llegir sobre ciència. I també els científics, sobretot els físics i biòlegs, ens han avisat que els budistes d'abans de Crist arriben a conclusions semblants. Això m'estimula enormement. El que m'interessa és la teoria del coneixement, per damunt de la asèpsia objectiva. Sempre, en analitzar la realitat, hi posem alguna cosa de nosaltres. Això ens fa provisionals. Fins i tot la teoria quàntica, que és un model de l'univers, admet que pot haver-n'hi d'altres, de teories. L'home no ha arribat a travessar la porta de l'infinit. Hem de donar importància a les intuïcions.

JOHANN PIENKOWSKI

“Si la realitat no és viscuda per dins no serveix de res. El perfeccionament individual millora el social”

—Els primers filòsofs s'agermanaven amb savis, poetes i científics.

—Potser s'hi haurien d'afegir avui els artistes. Abans es pensava que els dictats del subconscient eren inferiors. Freud parlava del sub, sí, deixem de banda el somni. També és important. La raó no és la clau. Molts pensadors racionalistes s'inspiren en l'atzar.

—També val en les regles socials?

—Sí, la societat funcionaria millor. Sempre he desconfiat de les consignes a la massa. Si la realitat no és viscuda per dins no serveix de res i qualsevol moral pot fer molt de mal. El perfeccionament individual millora el social.

—L'art per l'art o l'art al costat de la causa del poble?

—A la meua època, la gent es retratava sota el marc de la República. Picasso i Miró es van destacar pel seu exemple d'estar al costat del poble. Això em va fer pensar. En realitat, l'una cosa i l'altra no són contradictòries.

—Ja hi tornem a ser. Torna, avui, a haver-hi molt art més sociològic que no polític.

—Si et dediques només a la reflexió d'una única realitat social, que és molt fàcil, aviat caiem en la caricatura i oblidem l'aprofundiment del coneixement. No hi ha separació entre forma i contingut. Sempre dic que de la meua feina es pot deduir una política. Vaig agafar terror a l'època dels comissaris polítics comunis-

tes, a l'època de París. He estat al costat dels sacrificats, al costat dels comunistes humanistes. Tot s'ha de contextualitzar, al costat del comunisme s'esquitllaren els camps de concentració.

—En els llibres hi ha la llibertat del pensament i el coneixement del món, la descoberta de la realitat. Llibres per llegir i, també, llibres per mirar. En veneres també la corporeïtat, els exhumes, els desxifres?

—En realitat no faig distinció entre llegir i mirar. Mirar, tocar, enumerar... tot comunica. El paper i la tipografia, per bé que no expliquen el text, en són inseparables. El dualisme contradictori no funciona, ans al contrari, ens cal. He tingut la sort de col·laborar amb molts poetes.

—Ara bé, podríem dir que Tàpies no és Tàpies fins que no escriu cap per avall, girant i guixant els mots, fent il·legible el text a fi de fer-ne créixer el potencial?

—Ho faig inconscientment. També escric amb la mà esquerra. El valor de la paraula també ha servit per crear confusions. Es diu que els homes escriuen per comunicar-se, i sovint és al revés. La paraula també crea la realitat.

—Has llegit el Quixot, el Don Quixote de la Mancha, de Miguel de Cervantes?

—He tingut la sort de llegir la primera edició de La Cuesta. L'he llegit amb l'olor. De la primera part, he tingut la sort de llegir-ne l'anomenada tercera edició, considerada com la millor, amb variants i correccions de la primera que es creu que es deuen a la mà del mateix Cervantes. He anat a buscar la seva mà. Això canvia.

—Entre els impactes rebuts amb els llibres, quin recordaries per damunt dels altres?

—La lectura de *Llibre d'amic e amat*, de Lluïl, escrit a mà. Una de les còpies.

—Al nostre costat, quadres com llibres amb signes i empremtes i llibres pintats amb un alfabet rar, intemporal, inconfusible: una memòria personal, la de Tàpies, que és universal. Al mig, entre l'un i l'altre, el buit.

*Vicenç Altaió,
escriptor i traficant d'idees*